

ایران و تاریخ

○ فاطمه قرایی

○ ایران و تاریخ

○ تألیف: دکتر عزت‌الله نوذری

○ ناشر: نوید، شیراز، چاپ اول، ۱۳۸۲، ۲۸۰ ص،

○ شابک ۹۶۴-۳۵۸-۵۸۲-۲

هجری، به طور اختصار اشاره شده است. از ویژگی‌های هر فصل کتاب، آن است که نویسنده حوادث هر دوره را به اختصار شرح می‌دهد.

فصل هشتم و نهم به ترتیب، به خلفای اموی و عباسی اختصاص یافته است. سخت‌گیری‌های مالی کارگزاران اموی، شورش‌هایی را علیه خلفای اموی به دنبال آورد که باعث ضعف این خاندان شد.

اگرچه اوج گسترش امپراتوری اسلام در دوره عباسیان بود، اما سرانجام با ورود ترکان در دستگاه خلافت، عباسیان ضعیف شدند و به دست هلاکوخان مغول ساقط گردیدند.

فصل دهم قیام‌های ایرانیان علیه خلفای اموی و عباسی نامیده شده که از قیام ابن اشعث آغاز می‌شود و تا نهضت صاحب‌الزنج را در برمی‌گیرد.

حکومت‌های محلی ایرانیان عنوان فصل یازدهم می‌باشد که به طاهریان، صفاریان، سامانیان، آل زیار و آل بویه می‌پردازد. ظهور و سقوط این حکومت‌ها، نیز تشکیلات اجتماعی، اقتصادی و اداری آنان در این فصل به طور اختصار آورده شده است.

نویسنده دولت‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تحت عنوان حکومت ترکان در فصل دوازدهم کتاب مورد بررسی قرار داده است.

تاریخ ایران در دوره مغولان و تیموریان عنوان فصل سیزدهم کتاب می‌باشد.

با استقرار ایلخانان در ایران حکومت‌های محلی متعددی روی کار آمدند که از جمله مهمترین آنها عبارتند از: اتابکان سلجری فارس، قراختاییان کرمان، اتابکان یزد، چوپانیان، آل جلایر و... ترکمانان آق قویونلو و قراقویونلو که در فصل چهاردهم آورده شده است.

فصل‌های پانزدهم تا هجدهم به ترتیب به حکومت‌های صفویه، افشاریه، زندیه و قاجاریه اختصاص یافته است. چگونگی شکل‌گیری، روند تحولات سیاسی، سازمان اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سرانجام علل ضعف و سقوط هریک از این حکومت‌ها از مباحث عمده این فصل‌ها می‌باشند.

سرانجام فصل نوزدهم، حکومت پهلوی تا انقلاب اسلامی را در برمی‌گیرد. وقایع عمده دوران حکومت پهلوی از جمله اصلاحات پهلوی اول، کناره‌گیری وی از سلطنت، کودتای ۲۸ مرداد، نهضت امام خمینی (ره) و پیروزی انقلاب اسلامی از مباحث عمده فصل آخر می‌باشد.

در نهایت کتاب با فهرست منابع و اعلام پایان می‌پذیرد.

از جمله ویژگی‌های کتاب، ذکر اسامی پادشاهان هر دوره می‌باشد که در پایان هر عنوان آورده شده است. در فهرست اعلام تنها نام اشخاص ذکر شده نمایه اسامی جاهل، کتاب‌ها و... تهیه نشده است.

موضوع کتاب، تاریخ ایران از قدیمی‌ترین ایام تا انقلاب اسلامی است. کتاب از یک مقدمه و نوزده فصل تشکیل شده که هر فصل خود بخش‌های متعددی را در بر گرفته است. نویسنده در مقدمه دلیل نگارش کتاب را عدم توجه کافی مورخان خارجی و مترجمان داخلی به تحریر تاریخ ایران می‌داند. از دیدگاه نویسنده مورخان خارجی همواره حوادث تاریخ ایران را یک طرفه و تحریف شده نوشته‌اند، از طرفی مترجمان داخلی نیز اشتباه آنان را تکرار نموده و بدون نقد و بررسی آثار آنان به ترجمه آنها پرداخته‌اند. لذا نویسنده عنوان می‌کند که هدفش در این کتاب نگرشی نو بر تاریخ ایران می‌باشد.

فصل اول که مقدمه ورود به بحث می‌باشد به موقعیت جغرافیایی فلات ایران، نخستین ساکنان آن و چگونگی استقرار اقوام آریایی در این سرزمین می‌پردازد. نویسنده در این فصل از مراحل آغازین شکل‌گیری تمدن در ایران شروع به سخن نموده تا به مراحل پیشرفت آن همچون دوران غارنشینی، یکجانشینی و شهرنشینی می‌رسد.

فصل دوم با عنوان عصر اوستایی به شرح حال و زندگی زردشت، نیز ویژگی‌های آیین اوستا می‌پردازد.

فصل سوم تحت عنوان اولین حکومت‌های مستقل در سرزمین ایران، اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حکومت‌های پیش از اسلام را در عناوین کلی ایلام، مادها، پارس‌ها، سلوکیان، پارت‌ها و ساسانیان مورد بررسی قرار می‌دهد. به نظر می‌رسد نویسنده می‌توانسته سه فصل نخستین را در یک بخش مستقل با عنوان «تاریخ ایران پیش از اسلام» یا «تاریخ ایران باستان» بیاورد.

در فصل چهارم با ذکر مختصری از اوضاع جغرافیایی عربستان، علل تهاجم اعراب به ایران را فقدان چراگاه و زمین مناسب برای کشاورزی در آن سرزمین عنوان می‌کند.

در فصل پنجم به زندگی پیامبر (ص) و هجرت وی از مکه به مدینه پرداخته است. به نظر می‌رسد بهتر بود مطالب فصل چهارم و پنجم به طور مختصر در مقدمه فصل بعدی (فصل ششم) آورده می‌شد.

نویسنده در فصل ششم جنگ‌های اعراب با ایرانیان را شرح می‌دهد. اولین برخورد اعراب با ایرانیان را مربوط به اواخر دوره اشکانی و اوایل دوره ساسانی می‌داند. نبردهای خالد بن ولید، ذات‌السلاسل، مدائن، ولجه، الیس، امغیشیا، اینار، عین‌التمر، دومة‌الجندل، نمارق، کسکر، فس‌الناطف، بویب، قادسیه، جولاء و جنگ نهاوند از جمله برخوردهای اعراب با ایرانیان اعلام شده است.

در فصل هفتم به دوره خلفای راشدین که از سال یازدهم هجری شروع می‌شود تا پایان خلافت علی بن ابی‌طالب علیه‌السلام در سال چهل و یکم